

EL BARRI DE SANTA EULÀLIA DE PROVENÇANA: ELEMENTS PER A UNA CRÒNICA

RAMON BREU i PANYELLA

Coordenador del grup d'estudis^(*) del barri de Santa Eulàlia

Aquesta comunicació representa un intent, fonamentalment a través de la història oral local, però també d'altres fonts i en forma de treball-mosaic, de demostrar que el barri de Santa Eulàlia ha tingut un procés històric interessant i amb experiències avui enriquidores.

He volgut col·laborar en la tasca de reivindicar aquest barri de l'Hospitalet en tant que barri amb ple dret a tenir una història pròpia, i de contrarestar la dependència secular del barri i l'insuficient arrelament que tenen els seus habitants. Perquè una altra forma de discriminar els suburbis és l'ocultació dels seus orígens i de la seva trajectòria històrica.

CAMPS I FÀBRIGUES

El barri de Santa Eulàlia va començar a formar-se com a tal a partir dels anys 1850-1860, tot al llarg de la carretera de Barcelona a Cornellà, entre la Bordeta i l'antiga església romànica. En efecte, fou en aquells anys que es va iniciar un enorme moviment descentralitzador de la indústria de Barcelona, el qual va desencadenar un ràpid creixement urbà en el que llavors eren pobles situats al voltant de la Ciutat Comtal: Sant Martí

(*) Aquest grup funcionà a l'Aula de Cultura del barri de 1981 a 1983.

de Provençals, Sant Andreu, Sant Gervasi, Gracia, Sants. També a Santa Eulàlia, amb la localització, ja en aquella època, d'importants indústries tèxtils com la «Auxiliar Textil Algodonera» o la «Fàbrica de Tintes Pareto», es va deixar sentir fortament aquell moviment de descentralització. Barcelona creixia extraordinàriament, els terrenys pràcticament rurals de la seva rodalia van esdevenir un objectiu primordial de la burgesia ascendent: els impostos eren més baixos; calia descongestionar amb urgència el centre de la capital per a transformar-lo en centre-comercial i, al mateix temps, els fabricants pensaven en la possibilitat d'alliberar-se de les demandes i reivindicacions creixents dels obrers, els quals, a la gran ciutat, ja tenien organitzacions consolidades.

Un dels efectes principals d'aquest apogeu industrial de Barcelona —en el fons, de tot el desenvolupament de la revolució industrial— serà l'explosió del procés urbanitzador i l'emergència de la forma urbanística industrial-residencial obrera en la perifèria, és a dir, la generalització dels habitatges dels obrers prop dels llocs de treball. Aquest va ser el cas de la Santa Eulàlia de primers de segle, situació que havia de persistir durant un nombre d'anys considerable.

Fins ja entrat el segle, Santa Eulàlia va ser l'únic nucli industrialitzat de l'Hospitalet; l'any 1910 ja funcionaven al barri molts tallers, a més de fàbriques amb gran poder productiu com «Trinxet», «Can Rifa» o «Aprestadora Española».

A més de la instal·lació de fàbriques importants en el barri, en aquells anys encara existien abundosos camps de cultiu, des de llavors ja bàsicament hortalisses, en zones que avui són superpoblades, com ara Jansana, gran part del carrer de Santa Eulàlia, Granvia Centre o Bacovin.

La Santa Eulàlia de canvi de segle, doncs, tenia dues imatges: una d'agrícola, ja en clar retrocés, en la qual el caciquisme començava a situar-se a la defensiva; una altra d'industrial, que representava un paradís fiscal i de tranquil·litat laboral perquè el moviment obrer a la nostra ciutat era incipient, sobretot comparat amb la situació de les factories, una mica més antigues, de Sants, Sant Martí, Sant Andreu, etc.

LES PRIMERES ENTITATS

A principis dels anys vint Santa Eulàlia comptava amb gairebé 3.000 habitants. Les fàbriques s'anaven multiplicant sense parar: «Can Gras», «El Cànem», «La Fundició Escorça», «Les Sangoneres», «Els Boters de Can Coca», etc, vénen a sumar-se a les que ja existien, a més a més de molts tallerets. Els seus treballadors, que pertanyien en la seva majoria a

un considerable corrent immigratori de les comarques catalanes interiors i que havien arribat a Barcelona entre 1915 i 1918, havien de suportar jornades de 12 a 14 hores, amb sous baixíssims i unes condicions de treball de greu insalubritat.

L'edificació de molts habitatges va anar ampliant el carrer de Santa Eulàlia o «de la mitja galta» com era anomenat popularment en aquells anys, perquè la majoria de les edificacions se situaven a la banda muntanya, mentre que a l'altra banda encara s'hi podien veure extensions importants de camps de cultiu. Aquest carrer «de la mitja galta» era molt transitat per carreters i fraginers (1), els quals transportaven mercaderies del Port de Barcelona cap a les comarques de l'interior.

Unió Hortènsia

Barriada de Santa Eulàlia de Provensana
— HOSPIALET DE LLOBREGAT —

Festa Major
:: de 1920 ::

FESTES que celebrarà dita UNIO els dies 24, 25 i 26 d'abril i 1 i 2 de Maig en el novel·lat aixecat al carrer de Pareto

*Societat Unió La Hortènsia, una important entitat en la Santa Eulàlia dels anys 20.
Font: Arxiu Històric de l'Hospitalet*

Acta de la Junta General de constitucion de la Sociedad cooperativa de consumo "El Respeto Mutuo" celebrada el dia diez y ocho de Setiembre de mil nueve cientos diez en el local social.

Convocada para las tres de la tarde de dicho dia, abriose la sesion en las cuatro bajo la presidencia de D. Jaime Curres, actuando de secretario D. Delfin Cobillas con asistencia de veinte y tres individuos.

El Sr. Presidente manifesto que la presente junta solo tenia por objeto, como indica la convocatoria, constituirse en forma legal la Sociedad y elegir su Junta Directiva en la forma dispuesta en el Reglamento que ha sido presentado al Sr. Gobernador civil de la provincia, y en virtud de haber transcurrido los ocho dias que prescribe el articulo 5º de la ley de asociaciones vijentes.

En su consecuencia diose lectura del Reglamento cuyos articulos fueron aprobados por unanimidad.

Seguidamente procediose a elegir la Junta Directiva cuyo resultado es el siguiente: presidente, D. Salvador Rymenich, habitante en Hospitalet del Llobregat Carretera de Sta. Eulalia n.º 73 tienda; vicepresidente, D. Estibany Camps ius, habitante en la Carretera de Sta. Eulalia n.º 49 piso 1º puerta 2ª; secretario, D. Antonio Oliva habitante en la

També s'anaven formant altres carrers, el carrer Pareto, Buenos Aires, del Comerç, de Muns o d'Àngel Guimerà, en les immediacions de l'antic mercat que s'ubicava en l'actual plaça de Pius XII, a tocar de la via del Carrilet, on avui hi ha l'Institut de Batxillerat. Allí hi havia una infinitat de paradetes de peix, de fruites, de verdures, de roba i d'articles d'allò més variat, que s'amuntegaven els uns al costat dels altres, amb unes condicions higièniques lamentables.

La improvisació i la urgència es conjugaven amb la solidesa de les noves construccions.

Malgrat que havien estat creades uns anys abans, és a la dècada dels vint quan es desenrotllen i s'enforteixen les tres primeres entitats del barri: la Unió Hortènsia, en el Bar Carbó o «Can Martíró», el Foment Autonomista Eulalienc i la Cooperativa «El Respeto Mutuo».

El Gran Cafè-Bar Carbó havia estat creat a finals del segle passat. En 1904, un petit grup de veïns que eren clients habituals del local van formar la Societat Unió La Hortènsia, que tingué la seva seu social en el mateix Gran Cafè; aquesta entitat, però, no va començar a adquirir importància i poder organitzatiu fins al 1919-1920.

Les seves activitats principals transcorrien entre la preparació acurada de les festes del barri (la Festa Major, les Carnestoltes, les festes populars i els balls de dissabtes i diumenges) i la vida de les seves seccions: els equips de billar, el grup excursionista, el quadre escènic, l'agrupació coral, etc.

El Gran Cafè-Bar Carbó o «Can Martíró», situat en el número 114 del carrer de Santa Eulàlia, havia estat fundat per Rafael Carbó, conegut al barri amb el motiu de «l'Avi». En Rafael Carbó va dur a terme una gran tasca musical a l'Hospitalet, creant i potenciant diverses agrupacions corals. Dos fills seus, l'Esteve i en Joan, formarien els anys trenta l'Orquestrina Carbó i el Quartet Eulalienc, «d'acreditada fama en el Llobregat», com deien els anuncis que apareixen en la premsa d'aquells anys.

Quan va ser fundat el Centre Radical, per part d'alguns socis de la Unió Hortènsia, «l'Avi» Carbó en fou nomenat president. La Unió Hortènsia, «Can Martíró», fou sens dubte l'entitat més popular del barri; era un lloc de concurrència d'obriers i menestrals per a fer la partida, conversar o participar en alguna de les seves activitats.

Fou una entitat amb un tarannà democràtic arrelat en el seu funcionament, tot i que en algunes ocasions va experimentar una influència excessiva del Partit Republicà Radical, en el qual militaven activament alguns dels socis i dels membres de la junta directiva. De la Unió Hortènsia van sorgir moltes de les iniciatives més creatives de la vida associativa de Santa Eulàlia.

va ser assaltada i els avalots van ser constants del 8 al 12 de desembre. A Santa Eulàlia van ser aixecades barricades als Burots (5) a tocar de la Riera Blanca, on durant moltes hores es van fer forts els rebels i s'hi van produir tiroteigs amb la Guàrdia Civil, en un dels quals morí un dels funcionaris dels Burots, el qual els revolucionaris utilitzaven per a cobrir-se. Va ser ocupada la Tinència d'Alcaldia, on va ser hissada una bandera roja. Posteriorment van ser cremades dinou parades del mercat i van esclatar algunes bombes en la fàbrica «Fundicions Escorça» (on hi ha actualment Santa Eulàlia-2). En una topada amb la Guàrdia Civil, a l'estació de Metro de Santa Eulàlia, hi van perdre la vida dos anarquistes.

Un cop sufocada la rebel·lió, els barris de la ciutat van ser ocupats militarment i van ser registrats locals, cases i bars sospitosos, els dirigents van ser perseguits i alguns d'ells van ser detinguts. A Santa Eulàlia s'hi van efectuar nou detencions i s'hi van trobar nombroses armes, municions i bombes.

En 1931, al carrer de Santa Eulàlia número 54, es va crear l'Ateneu «Pro Cultura, Paz y Amor». L'Ateneu «Paz y Amor», com era anomenat popularment, era una entitat racionalista i llibertària, per la qual van passar els més significats líders i teòrics de l'anarquisme de l'Hospitalet: Severino Campos, Josep Peirats, Domingo Canela o Josep Xena. El 1933 es traslladà al número 12 del carrer d'Àngel Guimerà i, el 1936, torna a estar al carrer de Santa Eulàlia, però aquest cop al número 45.

Les seves activitats més importants van ser, d'una banda, les conferències (normalment una a la setmana, de vegades dues) sobre temes com ara l'educació, la història del Moviment Obrer, la sexualitat, la religió, els problemes econòmics, la situació de la dona, l'evolució política dels pobles, etc; i, per altra, l'atenció que va dedicar als temes sanitaris i d'higiene sexual.

La intensa tasca desplegada en tan pocs anys per l'Ateneu «Paz y Amor», la participació del veïnat en les seves activitats i la vitalitat que va demostrar, van fer d'aquesta entitat una de les més interessants i rendibles culturalment de tot el moviment associatiu a Santa Eulàlia.

QUADRE 1**ENTITATS CÍVIQUES DE SANTA EULÀLIA
DESAPAREGUDES EN ACABAR LA SEGONA REPÚBLICA**

NOM DE L'ENTITAT	DOMICILI	ÚS ACTUAL
	(nom actual del carrer)	
Unió Hortènsia (Can Martiró)	Santa Eulàlia, 114	Edifici de pisos i agència del Banco Guipuzcoano
Foment Autonomista Eulalienc (Can Tòfol)	Santa Eulàlia, 168 cantonada c/ Salvador	Actualment, edifici de pisos. Després de la Guerra Civil va canviar el nom per Casino. S. Eulàlia. L'any 1976 el Casino es traslladà al carrer de Jacint Verdaguer, 5
Centre Radical	Pareto, 4	Assesoria jurídica «Pareto»
Centre d'Esquerra Republicana de Catalunya	Muns, 8, cantonada c/ Anselm Clavé	Granja-lleteria
Ateneu Republicà Radical	Ptge. Elies, 30 (de 1932 a 1934) Pareto, 3 (de 1934 a 1939)	El ptge. Elies, avui ha desaparegut. Era si fa o no fa, on hi ha l'actual carrer de Castelao Gabinet jurídic
Ateneu Pro Cultura, Paz y Amor	Santa Eulàlia, 54 (de 1931 a 1933) Àngel Guimerà, 12 (de 1933 a 1936) Santa Eulàlia, 45 (de 1936 a 1939)	Perruqueria de senyores Taller de reparació d'automòbils Sabateria
Ateneu Instructiu d'Acció Federal	Comerç, 106	Casa particular, deshabitada
Unió Sportiva Eulalienca	Estació, cantonada c/ Aprestadora	El carrer de l'Estació avui no existeix
Sindicat CNT	Santa Eulàlia, 48	Taller de gravat de vidre
Menjadors populars de la CNT (només durant el període 1936-1939)	Santa Eulàlia, 42, baix	En 1947 va esdevenir el primer local de la parròquia de Sant Isidre Actualment és un taller d'arts gràfiques
Estat Català	Santa Eulàlia, 48	Botiga de queviures

ELS CINEMES

A les primeries dels anys vint es construí el Cine Victòria, situat al número 95 del carrer de Santa Eulàlia. Tot i que, des de llavors, ha experimentat modificacions profundes i diverses, gairebé sempre ha estat conegut entre el veïnat amb el motiu de «La Barraca», motiu que no procedia d'un caprici o una velleïtat del públic, sinó que responia —durant les tres seves primeres dècades de vida— a la més estricta realitat: de vegades, quan plovia, calia suspendre urgentment la sessió, si no és que hom volia veure la pel·lícula sota un paraigua!

Del Victòria dels primers anys, quan allotjava els balls de la Festa Major que organitzava la Unió Hortènsia, la memòria popular recorda els prodigis artístics dels pianistes Saborit i Izquierdo que, amb la seva música, acompanyaven les imatges dels films muts de Douglas Fairbanks, Chaplin, Mack Sennet o els episodis de Fantomas.

El Cine Victòria fou, des de la seva creació fins a les primeries dels anys cinquanta, en què s'efectuà la seva darrera reforma, un típic cinema de barri, com molts d'altres cinemes de barri de l'Hospitalet o de Barcelona: un lloc entranyable i familiar, on tothom es coneixia, on els veïns passaven moltes hores del seu temps lliure i on, fins i tot, els dissabtes a la nit, carregats amb entrepans i carmanyoles, anaven a sopar amb Clark Gable i Vivien Leigh... Les seves sessions podien durar ben bé unes cinc hores: El No-do, els «trailers», els curts de Stan Laurel i Oliver Hardy i les dues pel·lícules!

El 1929 aparegué al barri un altre cinema, el Cine Imperial, al carrer de l'Aprestadora, en els locals del bar Imperial. Sabem poca cosa d'aquest cinema de vida molt curta, ja que l'any 1932 es va transformar en la sala de ball «la Palma». Sembla ser que el bar Imperial fou també durant alguns anys la seu social de l'anomenat Centre d'Unió d'Esquerra.

El tercer cinema de què va disposar el barri va ser el Cine Guimerà, al carrer del mateix nom, cantonada del carrer de l'Aprestadora. En realitat era un cinema-teatre ja que, en el també curt període de la seva activitat (de 1930 a 1937, ens sembla), s'hi van representar un nombre considerable de peces teatrals. Les seves dimensions eren molt reduïdes i la seva programació i el seu tarannà eren molt semblants als del Victòria.

L'any 1950 es va inaugurar, també al carrer de l'Aprestadora, entre el carrer del Comerç i el d'Hernando Prats, el Cine Constel·lació.

L'empresa del Constel·lació, com que era independent i no estava inclosa en els circuits de distribució i exhibició cinematogràfiques, havia d'oferir films de reposició i de segona fila i, per això, va pensar de completar les programacions amb varietés.

El cinema *Constelación*, inaugurat l'any 50 i tancat l'any 70, va ser un punt de referència molt important pel barri.

Font: Arxiu Històric de l'Hospitalet

October 1970
25-26-27
CINE TEATRO
CONSTELACION
Apropiada, 150 Santa Eulàlia (Pineda Nova)
FELICES FIESTAS
PASTORA DE CORDOBA
LA PRINCESA DE ANDALUZA
GITANA CATALANA * MARIYE
CARBONERITA * LITA ESTRELLA
ARETINA Y GELMY
JESUS MONTILLA
FRANCISCO MARRQUEZ * Orquesta - Ritación FANTASIA
EN LA PANTALLA EN PRELIMINAR DEL PROGRAMA
DIAS DE LA NAVIDAD Y S. ESTEBAN DOMINGO DIA 27
El Fabuloso Mundo del Circo Became y sus tres mojos
La Tumbada del Pistolero La Caja de las Sorpresas
ESPECTACULOS TORRAS dirigidos por GELMY Los Hermanos
Canda del Asilo, 42, entre, dcha. - Tel. 721.56.56 FELICES FIESTAS
BARCELONA - 1 y primavera año 2022

Aquesta fórmula, ja utilitzada en altres sales de Barcelona, va obtenir a Santa Eulàlia un èxit ràpid i fulgurant.

Les varietés del Cine Constelación consistien en llargs espectacles amb ballarines, «cantaores», còmics, «canzonetistes», etc, que constituïen com els entrants per a l'actuació d'algun personatge més o menys famós de la «canción española» o del flamenco. Van ser, en un temps, habituals d'aquell local figures com ara Juanita Reina, Estrellita Castro, Juanito Valderrama o Antonio Molina. També, més ocasionalment, s'hi van presentar altres tipus d'espectacles: de màgia i il·lusioïnisme, representacions teatrals, concerts...

El Constelación, durant els anys cinquanta i una bona part dels seixanta, s'omplia quasi sempre. El seu públic, majoritàriament immigrant, no procedia només de Santa Eulàlia, sinó també de la Torrassa i de la Zona Franca. Els seus espectacles, tot i que en alguns casos eren reprova- bles per la seva poca qualitat, en general entroncaven directament amb un dels gèneres de més arrelada tradició popular: les varietés.

Per a alegria d'algunes persones o entitats benpensants del barri, que mostraven el seu menyspreu pel que ells anomenaven «el cinema del es- combriaires» (a causa del gran nombre d'aquests que vivien als voltants del cinema i que assistien massivament a les seves sessions), el Cine Constelación visqué només vint anys. Va ser tancat l'any 1970. Diuen que el públic va deixar d'anar-hi a rel d'un accident, quan l'ensorrament d'un envà va ferir alguns espectadors i va córrer la brama que l'edifici amenaçava ruïna...; la veritat, però, és que el Constelación, el nostàlgic cinema familiar de pipes i tramussos, es trobà indefens davant la pressió

El Foment Autonomista Eulalienc (sense la paraula «Autonomista» durant la Dictadura de Primo de Rivera), o «Can Tòfol», també cafè-bar, va ser fundat —segons sembla— en 1907. El Foment, galvanitzat a finals dels anys vint per un animós nucli de joves que es feia anomenar «Penya Ben Vistos», mantenia un grup de teatre molt actiu i amb molt de renom (tant «Can Tòfol» com «Can Martíró» disposaven de sengles esplèndides sales de teatre), que organitzava balls i festes i rivalitzava tant com podia amb la Unió Hortènsia.

«EL BARRI DE LES MOSQUES» O «DELS POTS»

Una cosa constant en tot el procés de desenrotllament del barri de Santa Eulàlia ha estat la seva dependència de Barcelona. Santa Eulàlia ha viscut de cara a Barcelona i, de sempre, ha tingut poca identificació com a barri de l'Hospitalet.

Atesa l'heterogeneïtat dels seus habitants, ja a partir de la segona meitat dels anys vint, el barri es va trobar incapaç d'ordir-se una personalitat pròpia, una consciència de barri. La Santa Eulàlia com a prolongació de la Bordeta, la Santa Eulàlia com a suburbi de Barcelona fou ja des d'aquells anys una realitat, probablement més aclaparadora que avui dia.

Tal volta un aspecte del barri d'aquells anys sigui prou significatiu: Santa Eulàlia, a més de ser —com ja s'ha dit— un nucli industrial cap al qual s'anaven desplaçant les fàbriques des de Barcelona, era també quelcom de semblant a un abocador de les escombraries de la Ciutat Comtal.

De primer als carrers de Pareto, del Comerç i de Muns (2) i, més tard, amb molta més importància, en la zona compresa entre el carrer de l'Aprastadora i la Granvia, hi havia escombriaires molt nombrosos que recollien runes i escombraries de Barcelona i que, als patis de les seves cases o en dipòsits adjacents, junt amb la seva família, seleccionaven allò que podia aprofitar-se (metalls, paper, etc) per a la venda posterior. I, amb les restes, criaven porcs («engreixa-porcs»).

Tot plegat, naturalment, provocava una gran insalubritat en el barri, el qual, a l'estiu, s'omplia de nord a sud d'espessos núvols de mosques. No és gens estrany, doncs, que el barri fos conegut, des dels anys vint fins als seixanta, com a «barri de les mosques», o també com a «barri dels pots», a causa de les ingents muntanyes de llaunes de tota forma i color que tenien els escombriaires als seus dipòsits.

Com a colofó de les condicions sanitàries tan precàries i, a més de les basses del carrer de Natzareth, a principis dels anys trenta es va obrir la fàbrica del Canyet.

Al Canyet s'hi duia tots els animals morts de Barcelona i dels voltants (toros, cavalls, gossos, etc). Allí els cremaven i produïen greix per a finalitats industrials, a més d'aprofitar-ne les pells. El cas és que el Canyet llençava constantment un fum fètid, insuportable, malsà. La frase «Ja bufa el Canyet!» era un veritable toc d'alarma entre el sofert veïnat.

EL METRO ARRIBA A SANTA EULÀLIA

L'Exposició Internacional de Barcelona de l'any 1929, a més de significar una plataforma idònia per al desenvolupament de diversos sectors de la indústria catalana, va comportar també un conjunt de canvis urbanístics i sociològics de gran transcendència a Barcelona i en la seva perifèria.

Per al règim dictatorial de Primo de Rivera l'Exposició Internacional era, a priori, positiva. Primer de tot era excel·lent com a operació de prestigi i, d'altra banda, la seva celebració representava la realització de tota una sèrie d'obres públiques sense precedents. I el foment de les obres públiques era, precisament, una obsessió del General, ja que eren, com deia ell mateix, la seva gran arma contra l'atur (3).

Les obres de l'Exposició, convertir 200 hectàrees de terreny muntanyós en el Parc de Montjuïc, gairebé com és en l'actualitat, aixecar vint-i-sis palaus d'exposicions, el Palau Nacional, el Teatre Grec, el Poble Espanyol, l'estadi de Montjuïc, a més d'altres importants obres d'infraestructura urbanística i, sobretot, la construcció del Metro, van significar una demanda de mà d'obra desmesurada.

Van arribar a Barcelona i a la seva rodalia dos-cents mil immigrants, procedents de Múrcia i d'Andalusia, entre els anys 1924 i 1930. Així s'havia generat la primera gran onada immigratòria. Els treballadors acabats d'arribar no tenien absolutament cap hàbit o influència sindical i els sous que cobraven eren particularment baixos.

La demanda massiva d'habitage que es va generar es va anar concentrant relativament a prop del lloc de treball. Així es va produir un fort creixement de població en els barris barcelonins de San Andreu, Sants, el Clot i Hostafrancs, i en els barris hospitalencs de la Torrassa i Santa Eulàlia.

Efectivament, Santa Eulàlia —com els altres barris citats— oferia en aquell moment grans condicions d'accessibilitat: l'any 1926 s'havia obert l'estació del Metro a la Bordeta (sis anys més tard, el 1932, s'inaugurà la de Santa Eulàlia). Així la distància entre el lloc de treball —generalment Montjuïc, la Plaça d'Espanya, el centre de Barcelona, etc— i

l'habitatge no resultava cap gran obstacle per al treballador. La iniciativa privada ja havia descobert que, amb l'arribada massiva d'immigrants, es creava una nova i gran font de beneficis, com ho era l'explotació de les necessitats obreres d'habitatge.

A Santa Eulàlia, a més, el sòl era molt més econòmic que als barris barcelonins. Al costat d'unes construccions que tenien una qualitat acceptable, s'aixecaren els anomenats «pasillos» (encara avui dia se'n poden veure mostres als carrers d'Hernando Prats i d'Àngel Guimerà). Els «pasillos» eren conjunts de semibarraques, en fila, amb un aprofitament màxim de l'espai, amb un cost de construcció molt baix, sense les condicions mínimes de llum i de ventilació i, sobretot, amb una alta rendibilitat immobiliària en aquella època. Un gran nombre de veïns de Santa Eulàlia va viure durant anys en aquelles condicions o, encara pitjor, en barraques pròpiament dites, en les immediacions de la Granvia.

Durant la dècada dels vint no va ser només a Santa Eulàlia on hi va haver grans canvis, sinó a tot l'Hospitalet.

L'Hospitalet Centre es manté en la seva estructura agrícola, però va creixent a poc a poc. Mentrestant Collblanc es desenrotlla (tot al llarg de la carretera de Madrid, a prop de l'històric Hostal de Collblanc) en uns termes semblants als de Santa Eulàlia: camps de cultiu que s'alternen amb diverses fàbriques i amb residències obreres.

Molt diferent, en canvi, és el cas de la Torrassa. La Torrassa era, a les primeries del segle, una gran extensió cultivada que, en la seva major part, pertanyia al «Mas de la Torrassa», anomenat així per una gran torre, de la qual encara avui dia en queden algunes restes, al costat de les instal·lacions de les Forces Elèctriques de Catalunya. Pràcticament no hi havia indústries de consideració.

Aviat es va iniciar un gran procés d'urbanització (4), un procés de transformació del sòl agrícola en sòl urbà. Una urbanització que no significava allò que avui entenem com a urbanització de terrenys, és a dir, la construcció de paviments, voreres, clavegueres, etc, sinó que era una simple divisió parcel·l·lària. Un procés per a fer créixer la ciutat a trossos, d'acord amb la iniciativa i els desigs de particulars, cosa que els va reportar grans beneficis.

D'aquesta manera, aquestes mínimes urbanitzacions del sòl, en el context dels anys vint, van permetre oferir grans possibilitats per a l'edificació davant de l'enorme demanda d'habitatge provocada per la gran onada immigratòria. Tot plegat explica el creixement demogràfic singular de la Torrassa (de 1920 a 1930 es passa de 3.810 a 21.185 habitants censats) comparat amb el d'altres barris veïns, com el de Santa Eulàlia, que no experimenten un increment de població tan ràpid i espectacular. També

Inauguració del *Metro* a Santa Eulàlia l'any 1932.

Font: Museu de l'Hospitalet

explica que la Torrassa es convertís en el gran precursor dels immensos barris-dormitori de l'extraradi barceloní.

Així doncs, veiem que els barris de l'Hospitalet es desenrotllen al llarg dels anys vint; però de forma inconnexa, amb molt poca vinculació entre ells i, per descomptat, sense consciència de formar part d'una mateixa ciutat. Els problemes emanats de la manca d'identificació pròpia i diferenciada que encara pateix avui la ciutat de l'Hospitalet, la incomunicació entre els seus barris i el baix nivell d'arrelament municipal dels seus habitants, van tenir sens dubte el seu pròleg en aquells anys.

CAN TRINXET I EL MOVIMENT ANARQUISTA A SANTA EULÀLIA

En 1904, Avelino Trinxet, experimentat empresari i patriarca-fundador del clan Trinxet, obria una gran fàbrica tèxtil en l'actual carrer del Salvador, anomenada «Avelino Trinxet e Hijos». L'alta rendibilitat de

l'empresa aviat va fer augmentar el nombre de treballadors i de telers i així, als anys vint, ja era el centre fabril més important de l'Hospitalet i, a la vegada, un nucli molt dinàmic i consolidat del moviment obrer, totalment controlat per la Confederació Nacional del Treball (CNT).

Can Trinxet es va integrar en 1930 en el gran trust «Unión Industrial Algodonera S.A.» i, tres anys més tard, va arrendar els locals de la fàbrica contigua, «Can Gras», i li va comprar més de 250 telers, arribant així en aquells moments a una plantilla de 1.110 treballadors.

Els primers enfrontaments seriosos entre els treballadors i l'empresa, amb vagues i acomiadaments successius, daten aproximadament de 1924; però fou a partir de 1932 quan s'inicià una confrontació duríssima entre les dues parts. A la base del conflicte hi havia els elevats ritmes de treball, els llargs horaris laborals i la inflexibilitat dels Trinxet, tot plegat dins el marc d'una crisi econòmica que s'anava agreujant.

Precisament sorprèn que, en una situació tan delicada, Can Trinxet dugué a terme una política d'expansió.

La CNT, sindicat hegemònic a Santa Eulàlia i a tot l'Hospitalet, dirigirà la lluita dels treballadors, la qual passarà per moments durs i dramàtics.

L'any 1935 Can Trinxet tancà les portes, juntament amb altres factories de «La Unión», deixant pràcticament a la misèria a famílies senceres del barri, ja que no existia cap mena de subsidi d'atur forçós.

El moviment anarquista a Santa Eulàlia, que va tenir el seu motor a la fàbrica Trinxet, va aconseguir els seus màxims exponents en els fets del mes de desembre de 1933 i en la tasca de l'Ateneu Pau i Amor.

Des del seu naixement fins a la Guerra Civil, la Segona República va haver de suportar les conseqüències de la crisi econòmica mundial. Van quedar reduïdes severament l'activitat industrial i les exportacions agrícoles, es va iniciar un procés de descapitalització, van ser repatriats un gran nombre d'emigrants i els aturats van arribar l'any 1934 a 700.000.

Aquestes circumstàncies van fer difícil la realització del programa social dels partits republicans i van acabar amb la paciència de la classe treballadora, fins a fer-li perdre la confiança en el nou règim.

Els líders de la línia sindicalista moderada, els «trentistes», que havien dirigit la CNT fins al 1931, van ser expulsats a l'estiu d'aquell any i la Confederació va passar a ser dirigida pels extremistes de la FAI (Federación Anarquista Ibérica).

L'actitud insurreccionalista d'aquest grup i la desil·lusió de les masses respecte de la República van comprometre la CNT en tres aixecaments per a implantar la revolució social i el comunisme llibertari, els quals van ser reprimits durament: el de gener de 1932 a l'Alt Llobregat (Fígols); el

La fabrica *Trinxet* fou un important focus del moviment anarquista a l'Hospitalet dels anys 30.
Font: Juan Martín

de gener de 1933 a Andalusia (Casas Viejas); i el de desembre del mateix any, a la Rioja, a l'Aragó i a diversos punts de Catalunya. Aquest darrer va tenir molta importància a la ciutat de l'Hospitalet.

La victòria electoral de les Dretes el novembre de 1933, les ombrívols perspectives de retallament de les llibertats i la política frontalment antiobrer que anunciava aquell triomf, juntament amb els efectes de l'atur forçós, van ser els elements que van desencadenar la insurrecció.

El dia 8 de desembre, data prevista per a l'inici del moviment, la policia realitza un enorme desplegament a Barcelona, amb la detenció de dirigents anarquistes, com és el cas de Durruti, i aconsegueix deturar que es duguí a terme l'acció revolucionària. L'Hospitalet es va configurar llavors com a nucli de la sublevació. A tota la ciutat es van succeir els enfrontaments amb la Guàrdia Civil, els incendis i els tiroteigs. A Collblanc i la Torrassa van esclatar algunes bombes a Central Elèctrica, que van deixar el barri sense llum, i, a Santa Eulàlia, la Cambra de la Propietat

de la TV, del Sis-cents, de la febrada dominical del terreny comprat a còmodes terminis...

L'EVOLUCIÓ DELS NOMS DELS CARRERS DE SANTA EULÀLIA

El noms del carrers del barri de Santa Eulàlia han anat sofrint alguns canvis a través de les diverses etapes històriques dels darrers seixanta anys. No tants com, per exemple, en el barri del Centre, el qual, com que representava precisament el centre polític de la ciutat, ha vist com els noms de les seves places i carrers variava profundament cada cop que hi havia canvis en el règim polític.

La proclamació de la Segona República va donar ocasió a la primera

O.A.S.I.

Organo de Apostolado - San Pedro

Protección y Administración
Calle Santa Eulalia, 42
HOSPITALET DE LLOBREGAT

SUPLEMENTO DE LAS HOJAS
PARROQUIALES. DIOCESANAS.

Suscripción anual 12 Ptas.
Suscripción de pro-
prietario a partir de 25 Ptas.

DIA DE LA PARROQUIA 27 DE FEBREIRO DE 1949

AÑO I - NUMERO I

en equipo

Revista de difusión interna de la
ASOCIACION de VECINOS de STA. EULALIA

Diversos logotips de butlletins del barri.
Font: Arxiu Històric de l'Hospitalet

gran transformació de noms dels carrers. Els de Pareto, Comerç, Agricultura, seran canviats per Fermín Galan, A. García Hernández i Alejandro Sancho, respectivament. Són els noms dels tres militars que encapçalaren l'aixecament frustrat del 12 de desembre de 1930 contra la Monarquia. Els dos primers foren afusellats dos dies després i Sancho, empresonat al castell de Montjuïc, hi va morir mesos més tard. El seu procés irregular i les ràpides execucions van deteriorar encara més la imatge de la Monarquia i els tres capitans van ser mitificats per l'opinió pública i van ser considerats com a herois i màrtirs de la República. No és gens estrany, doncs, que després del 14 d'abril de 1931 el nou Consistori republicà els dediqués immediatament tres carrers de la ciutat.

Amb el Franquisme els carrers de Fermín Galan i de García Hernández van retornar a la seva denominació anterior; en canvi el carrer d'Alejandro Sancho no va retornar al seu nom anterior de l'Agricultura, sinó que l'any 1939 va rebre el nom del Capità Hernando Prats.

Una mica curiós és el cas de la Plaça Provençana, que duu avui el mateix nom que rebé durant la Guerra Civil. Els anys 1936-39 tots els noms de carrers que feien referència a sants van ser canviats radicalment. La plaça que hi havia davant l'església de Santa Eulàlia i que duia el nom de Plaça de Santa Eulàlia, va passar a Plaça de Provençana. però, des de 1939 i durant uns pocs anys, es tornà a anomenar Plaça de Santa Eulàlia, fins que, altre cop, recuperà el nom de Plaça de Provençana.

On avui hi ha el carrer de Castelao i des de la segona meitat dels anys vint, hi havia (aproximadament entre el carrer de l'Aprestadora i la via del Carrilet) un petit nucli d'edificacions que formaven l'anomenat passatge Elies.

Els anys quaranta aquest passatge va desaparèixer en ser obert un carrer ample que comunica amb la Granvia, i que va rebre el nom de 26 de Enero, data que recordava el dia de l'ocupació de l'Hospitalet per les tropes «nacionales», en 1939.

En l'Avinguda del Metro només hi observem una variació. Durant el període de 1936-39 va rebre el nom d'Avinguda de Luis Romero Merino, que era un dirigent obrer que perdé la vida en els primers combats de la Guerra Civil.

L'any 1929, en plena Dictadura de Primo de Rivera, sorprenentment, es va donar el nom de Pi i Margall a un bon tram de l'actual carrer de Santa Eulàlia, fins a les immediacions de l'església. La ideologia del brillant polític republicà era ben allunyada de l'oficial d'aquella època. Durant la Segona República, lògicament, es conserva el nom i, en el període 1936-39, tot el carrer, des de la Riera Blanca fins a l'església, durà el nom de Pi i Margall. En 1939 el carrer tornarà a ser de Santa Eulàlia.

Al marge de les variacions de noms dels carrers i places, també volem fer al·lusió a certes denominacions de carrers, que tenen el seu origen en persones o en circumstàncies pròpies del barri. Així, per exemple, el nom del carrer de Buenos Aires pren el seu origen en la petita història d'un veí de Santa Eulàlia que va anar-se'n cap a l'Argentina a fer fortuna i, al cap d'uns anys, a principis de segle, en tornà i va fer edificar una gran casa al barri. Amb el temps, al voltant d'aquella casa s'aixecaren noves construccions i a poc a poc van anar conformant un carrer que inicialment era conegut com a carrer «del de Buenos Aires» i que, posteriorment va quedar fixat de forma oficial com a carrer de Buenos Aires.

Un altre cas és el de l'antiga i ja desapareguda Masia del Prat de la Manta, que va transmetre el seu nom a l'actual carrer que discorre, més o menys, pel lloc on era situada.

El carrer del Mestre Carbó és dedicat a Rafael Carbó, fundador del Gran Cafè-Bar Carbó (Can Martíró), animador de la Unió Hortènsia, una de les entitats històriques del barri, i de diverses formacions musicals de la ciutat, des de principis de segle fins als anys trenta.

Els carrers de l'Aprestadora i de Pareto deuen la seva procedència a dues de les primeres fàbriques que es van instal·lar a Santa Eulàlia: «Aprestadora Española» i «Fàbrica de Tintes Pareto» («Can Pareto»). Els habitatges que van anar sorgint al voltant o a prop d'elles, ocupats pràcticament del tot pels treballadors d'aquelles empreses, van anar formant aquests carrers, als quals des d'un primer moment tothom va anar anomenant, d'una manera indeliberada i automàtica, amb el nom de la fàbrica que n'havia estat l'origen.

Un personatge curiós, Blas Fernández de Lirola, dóna nom a un carrer del barri. Era un llibreter del carrer d'Aribau a Barcelona i posseïa alguns terrenys a Santa Eulàlia, en la prolongació de l'antic carrer de l'Agricultura, a prop de la Granvia, on es va fer construir, per a sorpresa general, un castell estrafolari, amb merlets medievals i tot. Poc més tard, al carrer que es va anar formant per aquell indret, els veïns l'anomenaren «del castell» o «del castellet», fins que oficialment rebé el nom de l'amo d'aquella construcció tan insòlita a Santa Eulàlia.

En el cas del carrer d'Amadeu Torner ens trobem amb una cosa habitual a pobles i viles de Catalunya: al carrer que creix en el lloc de les terres d'un gran propietari, se li dóna el nom d'aquell propietari.

Mencionem finalment el carrer del capità Hernando Prats, nom que rebé en 1939 en memòria d'un militar hospitalenc, Carlos Hernando Prats, aliniat en les tropes franquistes i que mor en els darrers mesos de la Guerra Civil, en el setge de Madrid. Des del 1983 aquest carrer va rebre el nom del General Prim.

QUADRE 2

EVOLUCIÓ DELS NOMS DELS CARRERS DEL BARRI DE SANTA EULÀLIA

ABANS DE 1931	2a. REPÚBLICA	GUERRA CIVIL	FRANQUISME	ACTUALMENT
Pareto	Fermín Galán	Fermín Galán	Pareto	Pareto
Comerç	Angel García Hernández	Angel García Hernández	Comercio	Comerç
Agricultura	Alejandro Sancho Subirats	Alejandro Sancho Subirats	Cap. Hernando Prats	General Prim
Plaça Sta. Eulàlia	Plaça Sta. Eulàlia	Plaça Provençana	Plaza Sta. Eulàlia (pocs anys)	Plaça Provençana
Avda. del Metro	Avda. del Metro	Luis Romero Merino	Avda. del Metro	Avda. del Metro
—	Autonomia	Autonomia	Jacinto Verdaguer	Jacint Verdaguer
—	—	Mariana Pineda	Bacardí	Bacardí
Passatge Elias	Passatge Elias	Passatge Elias	26 de Enero	Castelao
Santa Eulàlia (a partir de 1929 Pi i Margall)	Francesc Pi i Margall	Francesc Pi i Margall	Santa Eulàlia	Santa Eulàlia
—	Avda. F.F.C.C.	Avda. F.F.C.C.	Avda. F.F.C.C. (Avda. Alcalde España Muntadas en 1975)	Avda. del Carrilet

LA DEGRADACIÓ URBANÍSTICA

Un dels problemes més arduos amb què es van topar els primers consistoris franquistes va ser el de l'habitatge.

A principis dels anys cinquanta l'Hospitalet inicia el seu gran creixement industrial i comença a afluir la immigració. L'Ajuntament, en comptes d'abordar el tema amb responsabilitat, emprèn una política de tolerància. Si cal més i més mà d'obra, però no s'edifiquen habitatges per a hostatjar-la, la millor solució és tolerar la construcció i l'existència de grans conjunts de barraques que, en aquells desolats anys de postguerra, es van anar escampant fonamentalment —pel que fa a Santa Eulàlia— pels carrers de l'Aprestadora, Moderna, d'Enric Morera, de l'Alhambra, de Prat de la Manta i a ambdós costats de la Granvia.

L'any 1956, davant d'un dèficit estimat cap a un milió d'habitatges, es promulga la llei de «Régimen del Suelo y Ordenación Urbana» i es crea, l'any següent, el Ministerio de la Vivienda, el qual es planteja la construcció d'habitatges a gran escala. A partir d'aquí es protegeixen les construccions privades d'edificis mitjançant una sèrie de beneficis fiscals, de crèdits, etc, i l'Ajuntament, en moltes ocasions, s'acull al règim d'expropiacions forçoses per a l'edificació privada. En aquella època s'aixequen el gran polígon de Jansana, els blocs de l'Avinguda del Carrilet, el carrer Clotet i alguns edificis del carrer de Castelao.

És a partir de 1959, amb el Pla d'Estabilització i, més tard, amb els «Planes de Desarrollo», que es creen moltes indústries i que es modernitzen i s'amplien les ja existents.

Però, mentre que el Règim potenciava la indústria, la situació al camp esdevenia cada vegada més angoixosa per a molts pagesos i per a les seves famílies. L'abandonament del món rural per part del franquisme va provocar un despoblament impressionant d'extenses zones d'Andalusia, d'Extremadura i de Castella. Els camperols van anar cap a les grans ciutats industrials, com ara Barcelona, i es van concentrar als seus voltants. En aquella situació el Capital immobiliari, treient profit de la permanent necessitat d'habitatge dels immigrants, va aixecar gegantins nuclis urbans, freds, desordenats, impersonals, a Santa Coloma, a Cornellà, a Badalona, a l'Hospitalet.

Durant el període que va de 1962 a 1973 —i no per casualitat són els onze anys en què l'alcalde és José Matías de España Muntadas— és quan es configura l'actual l'Hospitalet com a gran centre metropolità, constituït a partir de la promoció de barris-dormitori, ciutats-satèl·lit que, tot i formar part de la mateixa ciutat, resten totalment inconnexos entre ells, com formant petites ciutats, concebudes per a albergar la ingent

Blocs Jansana: una de les darreres fases de construcció del barri.
Font: Museu de l'Hospitalet

massa d'immigrats expulsats del camp, amb el mínim cost possible.

En el seu mandat com a alcalde, José Matías de España es desfà del pes encara important que tenien a l'Ajuntament els grans propietaris de terres i es posa al servei de les grans constructores i immobiliàries. L'Hospitalet duplicarà la seva població entre 1962 i 1973, passant de 125.000 a 250.000 habitants.

De l'especulació, de la corrupció, de l'absència total de planificació urbanística, van sorgint blocs i més blocs, construïts amb materials de baixa qualitat, amb pisos humits, amb poca llum natural, petits, on es fa difícil de reunir-hi un nombre de persones superior al de l'estricta família. La personalitat pròpia de l'Hospitalet en resulta triturada, tot queda transformat. Ara impera la fredor, l'antinaturalitat.

Mentrestant, l'Ajuntament aprova unes Ordenances d'Edificació, les quals legalitzen tots els atemptats a les normes urbanístiques i sanitàries més elementals. Els Plans Parcial, d'altra banda, es van succeint i cada un de nou suposa l'acceptació de possibilitats d'edificació superiors als anteriors, tot modificant l'ús de zones col·lectives en privades.

Els barris no neixen ja d'una forma espontània, sinó d'acord amb els interessos d'un grup promotor immobiliari determinat.

Santa Eulàlia no va patir transformacions tan brusques com altres sectors de la ciutat, encara que la seva població va anar creixent notablement. S'hi construeix a bon ritme i s'hi produeixen també situacions tan escandaloses com en altres barris de l'Hospitalet.

«La Voz del Llobregat», un periòdic no gens sospitós de mantenir postures crítiques envers l'Ajuntament franquista, dóna compte, en el seu número 75, del dia 18 de gener de 1974, d'un fet representatiu d'aquelles situacions, de la deixadesa i negligència de l'Ajuntament davant les noves construccions de polígons d'habitatges:

«Por fin se han emprendido las obras de reparación de las cloacas que por espacio de varios meses permanecieron reventadas, vertiendo su pestilente contenido en la vía pública en el centro de un nuevo polígono construido en la calle Amadeo Torner del barrio de Santa Eulalia. Resuelto este problema se habrá dado un paso importante de cara a la habilitación del barrio, pero aún quedan otras muchas cuestiones por resolver: suciedad, ratas, barro, etc... que deben ser emprendidas inmediatamente. Todo polígono debería haber sido previamente urbanizado antes de que sus viviendas fueran ocupadas. Se evitarían situaciones que se repiten demasiado a menudo».

A finals dels anys cinquanta i durant els seixanta, les grans fàbriques que caracteritzaven el barri (Trinxet, Can Rifà, Fundicions Escorça, Canyet, etc) van anar desapareixent. Les unes a causa de la profunda crisi del sector tèxtil, provocada en part pel règim franquista en tant que indústria tradicional catalana. D'altres traslladen les seves instal·lacions a polígons industrials més allunyats de Barcelona, venent els solars a immobiliàries. O, millor dir, permetent l'Ajuntament que els venguessin. Perquè aquest procés de trasllat hauria pogut beneficiar la creació de zones verdes i dels equipaments necessaris per al barri, en els solars que haguessin quedat lliures. També es van construir altres fàbriques importants, encara que en nombre menor, com la Vanguard, la Indo o la Bacovin, en les quals hi treballa una xifra considerable de veïns del barri.

Santa Eulàlia s'ha anat configurant avui dia com un barri que, en alguns sectors té les característiques essencials dels barris-dormitori, mentre que en altres encara hi continuen un bon nombre de tallers i fàbriques que s'alternen amb els habitatges de tres o quatre pisos, i que recorden l'origen industrial de l'estructura del barri.

Avui encara, com en el passat, Santa Eulàlia és un barri aïllat, segmentat i amb una comunicació francament difícil amb la resta de l'Hospitalet.

L'accés a la Torrassa es continua efectuant a través de l'estret pont de ferro —intacte des de 1933— per sobre de les vies del tren.

Per la banda de mar, la Granvia i la seva riuada de trànsit i de pol·lució permanent constitueixen una altra gran barrera. I, partint en dos el barri, la via del Carrilet, que només pot ser travessada per tres passos a nivell d'alta perillositat per a persones grans i nens.

No solament hi ha, però, aquestes barreres físiques que aïllin el barri de Santa Eulàlia. El transport públic és molt lent, poc racional i incòmode. En moltes ocasions, desplaçar-se a Bellvitge o a la Florida des de Santa Eulàlia, en autobús, significa per al passatger un veritable exercici de resignació i de paciència.

Les poques places que hi ha al barri no aconsegueixen en general la seva funció teòrica de servir d'esbarjo, de lloc de reunió i de descans per als veïns. No conviden gens a passejar-hi, a trobar-s'hi amb altres veïns, estan massificades, supersaturades de gent a causa del seu petit tamany i del gran nombre de veïns que les han de compartir.

Els nens han de jugar gairebé sense espai per a fer-ho; els avis prenen el sol amuntegats a la Plaça de Pius XII, a la placeta dels Avis, als jardins de Santa Eulàlia-2 o a la plaça de Provençana.

El torturat urbanisme de Santa Eulàlia va sentir un alleujament quan

es van obrir la Plaça de les Basses, al carrer de Natzaret, i el mini-parc del carrer del General Prim.

Ara per ara, l'esperança es basa en la desitjada transformació en veritable zona verda de les esplanades de Granvia Centre i dels carrers d'Amadeu Torner-Aprestadora.

NOTES

(1) La carretera o carrer de Santa Eulàlia era un ruta habitual dels carros de bóta o carros de torn, els quals transportaven mercaderies i matèries primeres des del Port de Barcelona cap a les comarques del Baix Llobregat, del Garraf, o de l'interior de Catalunya. També era una cosa corrent que aquells carros tan pesants restessin durant hores llargues enclotats en algun dels trams del carrer que encara no havien estat pavimentats.

(2) Els escombriaires més populars d'aquella època, que estaven al centre del barri, dels quals encara hi ha qui se'n recorda, s'anomenaven «el Mataburilles», «l'Hereu Gana», «el Beato», «el Pelegrí» i «el Nas Tallat».

(3) Les grans obres públiques i construccions de l'etapa de la Dictadura de Primo de Rivera s'inscriuen directament en el gust per la megalomania i el monumentalisme que tenia el seu règim, influït clarament pel feixisme mussolinià.

(4) Roca Cladera, Josep i Díaz Pereira, Enriqueta: «La Torrassa. Un antecedent de barri-dormitori» en L'Avenc, núm 28. Barcelona 1980, pp 62-69.

(5) El Burot o Burots era una oficina, a l'entrada d'una població, en la qual funcionaris municipals cobraven drets d'entrada a algunes mercaderies. Al barri de Santa Eulàlia els Burots eren situats a l'encreuament de la Riera Blanca amb el carrer de Santa Eulàlia, en el límit entre Barcelona i l'Hospitalet.

(*) Els quadres 1 i 2 són d'elaboració pròpia.